

Ordliste for toppturbegreper

Inspirasjon hentet fra:

<https://www.avalanche.ca/glossary>

<https://www.nve.no/begrepsliste/>

Ikke alle ordene finnes i selve avhandlingen, men kan være ord/uttrykk jeg har møtt på som en del av feltarbeidet og/eller skriveprosessen, og da funnet fornuftig å skrive en forklaring til. Dette er et hjelpeverktøy som forklarer noe av terminologien skikjørere og toppturgåere benytter. Den er på ingen måte komplett, og fremmedord kan enda forekomme.

Inndelt i fire kategorier etter hva jeg knytter det til: **Snø, Skred, Fjellet/terreng, Utstyr/ski**

Snø:

Puddersnø: Tørr, løs finkornet snø. Gjerne foretrukket blant skikjørere.

Betongsnø: Tung og hardpakket snø. Brukes ofte om snøen i et snøskred..

Sukkersnø: Løs snø av grovkornet iskrystaller. Oppstår ved kalde temperaturer og klart vær.

Sigesnø: Tung vårsnø som inneholder så mye vann at siger nedover fjellsiden.

Skare(snø): Snødekke hvor overflaten er hard (gjerne et tynt islag), men under er snøen ofte løs (sukker). Hardt og slagete å kjøre ski på (og – avhengig av tykkelse – fare for gjennomslag).

Skavl: Snø som henger over fjellkammer eller egger. Dannes av at vindtransportert snø opphopes i le av kanten. Kan briste/brekke og utføre fare. Kan også lede til snøskred.

'Dust on crust': Slang-betegnelse på et tynt lag med nysnø (tørr puddersnø) oppå et hardere underlag (ofte skare). Omtales også av noen som styresnø.

Skred:

Liten blokktest: Test for sjekk av snøstabilitet. Resultatet skal vise bruddevnen i snødekkets lagdelinger.

ECT-test: Avansert test for sjekk av snøstabilitet. Resultatet skal vise forplantningsevne i snødekkets lagdelinger i tillegg til bruddevnen.

Sub30: Mindre enn 30 grader, som er tommelfingerregelen for hva som definerer aktivt skredterreng. Sub30 er dermed ikke løsneområdet for skred. NB! Kan dog enda være skredterreng i form av utløpssoner.

Flakskred: Snøskred som karakteriseres av et flak som løsner. Utløses langs bakken eller ved kollaps av et svakt lag i snødekket. Gjenkjennelig ved en markert bruddkant øverst i utløsningsområdet, hvor flaket har brutt og sklidd ut.

Bruddkant: Kanten hvor et flakskred har brutt med resten av snødekket og glidd ut.

Kantkorn: En type snø på krystallnivå. Er blant de farligste skredproblemene som finnes. Den kantete formen gjør at det dannes dårlige bindinger mellom snøkrystallene og dermed er det et svakt lag som kan trigges til kollaps.

Løssnøskred: Tørt eller vått overflateskred i løs snø. Starter i et punkt og sprer seg ut i en pærelignende form.

Utløpssone: Området som regnes som hvor langt et snøskred kan gå fra bruddløsning. Tommelfingerregelen er at utløpssonen er tre ganger skredets fallhøyde.

Propageringsevne: Eller forplantningsevne. Refererer til evnen til spredning av et brudd i snødekket – som skaper et flak. Jo større propagering, jo større flak og større skred.

Svake lag: Lag i snødekket som består av snøkrystaller med dårlige bindinger. Det er dette laget som svikter når snøen trigges, og som gjør at et snøskred kan gli nedover lagets overflate. Kan være aktive alt fra noen timer til månedsvis.

Vedvarende svake lag: Svake lag som varer utover en uke omtales som vedvarende svake lag. Det er da en kontinuerlig skredfare så lenge det svake laget eksisterer og i praksis kan kollapse av en trigger.

Varsom.no: Nettsted driftet av NVE (Norges Vassdrag- og Energidirektorat) og Meteorologisk institutt. Nasjonalt naturfarevarsler. Publisierer daglige farevarsler for snøskred inndelt i regioner gjennom vinteren – både skredfarevurdering med beskrivelse av skredproblemer og faregradsvurdering i skala 1-5. (der 1 = lavest og 5 = høyest faregrad).

RegObs.no: En underfane av varsom. Kart og informasjonstjeneste hvor alle kan registrere naturfarerelaterte observasjoner. Her finnes bratthetskart og observasjoner fra foregående dager, både inndelt i regioner eller i kartformat. Brukes av mange som en indikator på eksisterende snø(skred)forhold i en turplanlegging.

Sluff: Er egentlig et løssnøskred, men med veldig lite utslipp. Kjørende i bratt terreng vil ofte noe snø utløses, og sluff er snøen som 'følger en' når 'topplaget' av snødekket løsner. Selv om ofte smått, kan det medbringe konsekvens ved å slå en overende eller begrave om det får samlet seg. Bør behandles med varsomhet.

Sluff management: Praksis hvor man forutser sluff, og dermed gjør grep/tiltak i opptur og nedkjøring for å unngå faremomenter ved sluff-snø. Blant de vanligste tiltakene er å kjøre i kortere seanser med innlagte 'safespots'.

Safespot: (Trygge(re)) Punkter i terrenget som minimerer eller fjerner en aktørs eksponering for skredfare. Ofte når man er flere som kjører i skredterreng innlegges punkter i nedkjøringen som anses som tryggere (safespot)som brukes som holdepunkter.

Fjellet/terreng:

Bauting: Sikk-sakk gåingen som er måten man beveger seg med ski og feller i brattere terreng.

Bootpacking: Gåing oppover bratt terreng med skiene på ryggen eller over skuldrene. Støvlelene er det som møter snødekket, og ikke skiene. Gjerne gjøres dette for å komme seg opp renner eller over isete rygger, hvor det er lettere å manøvrere seg på beina enn på ski med feller (ofte grunnet bratt, smalt eller isete).

Crux: Begrep som brukes mye i klatring. Viser til (d)et vanskelig(e) problem(et) eller hindring i en klatrerute. I (ski)alpinisme/toppturing brukes det på samme vis; til det elementet i ruten som er vanskeligst å forsere.

Dropp: Hopp ned vertikale formasjoner i fjellet eller terrenget. Ofte er slikt innlagt som et element i en linje eller et 'run' i freeride.

Flanke: Flere betydninger, men her vises det til en side av fjellet, ofte stor og åpen.

Rygg: Forkortelse av 'fjellrygg'. Et velkjent motto/tommelfingerregel lyder «gå rygg, vær trygg». Mer utsatt for vær, og dermed er ryggene ofte fri for pålagret snø og er mer 'bare' og dermed tryggere å følge.

Renne: Fordypning eller kløft i fjellet. Ordbokens definisjon favner bredt, men i skiverdenen er renne gjerne karakteristisk en uthulet snøstripe i fjellet med fjellet selv som vegger. Den engelske oversettelsen 'Couloir' defineres «smal kløft med bratt stigning i fjellterreng».

Skredfelle/terrengfelle: Terrengformasjoner som øker konsekvens av og iblant sannsynlighet for å bli tatt av snøskred. Konsekvens ofte forbundet med mekaniske skader. Typiske terrengfeller kan være kløfter, elvedaler, steiner, skog/trær, stup.

Skiers left/right: Venstre/høyre fra perspektivet til en skikjører stående på toppen.

Lookers left/right: Venstre/høyre fra perspektivet til en spotter stående i bunnen.

Minigolf: Når man kjører flere, men mindre nedkjøringer i et og samme område framfor en lang tur til en topp. Hvis skredfaren er overhengende er 'minigolf' i spennende terreng (skog, smådropp etc.) et godt alternativ.

Toppstøt: Begrep hentet fra klatring. Betegner siste etappen av en opptur mot toppen. Brukes i skiverdenen kanskje spesielt hvis den siste biten er mer teknisk eller krever mer av aktøren, for eksempel. bruk av øks/stegjern/tau for å komme seg til toppunktet.

Utstyr/Ski:

Icom: Radioutstyr som gjerne brukes av skikjørere om man kjører bratt eller på steder hvor man ikke alltid ser hverandre i terrenget. Kommunikationsverktøy for sikkerhet.

Lumen: Måleenhet for lysfluks eller lysmengde. Brukes i omtale av hodelykter. Hodelykter for skikjøring er alt fra 500 til 5000 lumen vanligvis.

Moonlight-lykt: Moonlight er en leverandør (merke) av hodelykter. Kjent for å være blant de bedre alternativene for mørketidskjørere, med varierende lysstyrke (lumen) i repertoaret.

Skjær: 'Å kjøre på skjær'. Å fullføre skiens sving uten å skrense, men la stålkanten skjære seg gjennom og følge sin svingradius i en perfekt bue.

Camelback: Drikkesystem bestående av en pose pluss slange. Slangen med munnstykke går ut av sekken hvor posen er plassert så en kan drikke uten å måtte stoppe.

Feller: Et verktøy som består av nylon/mohair. Festes under skiene for feste i motbakke.

Goretex: En vanntett, pustende membran som brukes i klær og sko. Fungerer som betegnelse for produkter med slike egenskaper. Ofte brukt i ytterklær for å sky mot vær.

GoPro: Kamera som festes til enten hjelm eller kropp for å filme det skikjøreren ser. Brukes ofte til å filme nedkjøringer.

Isøks: Øks tilpasset bruk i vinterfjellet. Utviklet for å få feste i isen.

Stegjern: Kraftige isbrodder som kan festes på skistøvler for å få feste på isete overflater. Brukes hovedsakelig på isbre eller til isklating.

Skredsøker: Sender/mottager. Apparat som både sender og mottar signaler. Festes til kroppen og er et signalverktøy som viser hvor man befinner seg om man havner under et snøskred. Inngår som blant de tre S'er som 'alltid' er i en topptursekk. (Søker, stang og spade)

Søkestang: Forlengelsesbart rør (ofte aluminium) som man bruker til søk etter legemer som ligger under snøen i et snøskred. Inngår som blant de tre S'er som 'alltid' er i en topptursekk. (Søker, stang + spade)

Skredsekk: Sekk med innebygd airbag-system. Inneholder en ballong som man kan utløse om skred forekommer. Ballongen skal intensjonelt gjøre at man kommer over skredet og blir flytende oppå. Blir man tatt er ballongen med på å forme en luftlomme som KAN utvide overlevelsestiden under snøen noe.

Goggles: Brillor tilpasset skikjøring. Ofte kalt slalåmbriller.

Kickturn: En måte for skikjørere å snu på når man beveger seg oppover i terrenget med ski på. En ski snus 180 grader, før den andre skiene følger på.

Splitboard: Turvarianten av snowboard. Deles på langs og brukes som ski på vei oppover, og monteres sammen til en snowboard for nedkjøringen.

Techbinding: Bindingstype hvor støvelen festes med pigger som går inn i maljer i støvlene. Den mest vanlige formen for binding for toppturbruk.

Telemark: Klassisk (tradisjonell) skikjøringsstil med løs hæl. Helt eget system for binding og støvel, annerledes enn randonnee.

Teleskopstaver: Regulerbare staver. Brukes ofte på topptur, da det ofte er foretrukket ulik lengde på stavene for opptur og nedkjøring.